

เรือนกาแล (อุ้ยผัด) Kalae House

เรือนอุ้ยผัด เป็นเรือนกาแลขนาดเล็ก มีเสาทั้งหมด ๔๘ ต้น เป็นเรือนยกพื้นทำด้วยไม้ทั้งหลัง ความกว้างของตัวเรือนประมาณ ๗ เมตร ส่วนความยาววัดจากเสาต้นแรกตรงบันไดถึงชานด้านหลังของบ้านประมาณ ๑๒ เมตร หลังคามุงด้วย "เป็นเกล็ด" หรือ กระเบื้องไม้เจ้าของเดิมคือ อุ้ยผัด โพธิทา เป็นคนตำบลปาลู อำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่สันนิษฐานว่าตัวเรือนสร้างขึ้นประมาณ พ.ศ. ๒๔๖๐ โดยทาง มูลนิธิจุมนก พันธ์ทิพย์ และ อาจารย์ศิริชัยนฤมิตรเรขการ เล็งเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์เรือนนี้ จึงได้สนับสนุนการรื้อย้ายจากอำเภोजอมทองมาปลูกไว้ในบริเวณที่ตั้งของสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๗ คำว่า "กาแล" (อ่านว่า กำแล) เป็นองค์ประกอบหนึ่งอันเป็นเอกลักษณ์ของเรือนล้านนาและเป็นที่มาของชื่อเรียกประเภทเรือนดังกล่าว กาแลทำจากไม้กว้างประมาณคืบเศษยาวประมาณหนึ่งว้า แกะสลักเป็นลวดลายต่างๆ แล้วนำมาเชื่อมต่อกับส่วนบนสุดของบันลมที่อยู่เหนือจั่วหลังคาเรือนในลักษณะไขว้สลับกัน โดยเฉพาะกาแลที่เรือนอุ้ยผัดนี้ มีลวดลายสลักเป็นรูปนกสามตัว ตรงโคนของชอกนกแกะเป็นรูปเถาไม้มีกาบหุ้มซ้อนกันหลายชั้น ตรงส่วนก้านสลักเป็นลายนกแตกข้อเลื้อยสลับกันอย่างอ่อนช้อยไปจนถึงยอดของกาแล ดึงดงามลงตัวและแสดงถึงฝีมือเชิงช่างของสล่าล้านนาเรือนกาแลหลังนี้ประกอบด้วยบันไดทางขึ้นอยู่ด้านหน้า จากนั้นเป็นชานเรือน หรือที่คนเมืองเรียกว่า "ชานฮ่อม" ถัดจากชานเข้าไปด้านซ้ายมือมีร้านน้ำ ซึ่งชาวเหนือเรียกว่า "ฮ้านน้ำ" แยกเป็นอีกส่วนหนึ่ง

ร้านน้ำเป็นชั้นไม้ยกระดับติดกับข้างฝา เป็นที่สำหรับตั้งหม้อน้ำไว้บริการแขกผู้มาเยือน เป็นอีกหนึ่งเอกลักษณ์ของเรือนล้านนาอันเปี่ยมด้วยเสน่ห์ของวัฒนธรรมล้านนาแต่โบราณ

ถัดเข้าไปจากชานฮ่อม เป็นอาณาบริเวณที่เรียกว่า "เต็น" ซึ่งถูกยกระดับให้สูงกว่าพื้นชานฮ่อมราวหนึ่งคืบและอยู่ภายใต้เขตของหลังคาบ้าน พื้นที่ส่วนนี้มีความกว้างมากพอสำหรับใช้ประโยชน์ได้ตามเอนกประสงค์ ส่วนของเต็นบนเรือนอุ้ยผัดนี้ พื้นที่ด้านขวามือจะตีฝาไม้คั่นระหว่างเต็นกับชานฮ่อมเพื่อกันเป็นห้องสำหรับเป็นมุขหึ่งพระ โดยจะทำชั้นไม้ติดกับผนังฝั่งขวาพระจะได้หันหน้าไปทางทิศตะวันตก (ตัวเรือน หันหน้าไปทางทิศใต้) ตรงกลางเป็นทางเดินยาวตรงกลางบ้านตลอดไปถึงชานหลังบ้าน ถัดจากเต็นเข้าไปจึงเป็นบริเวณห้องนอนอยู่ทางขวา ตรงส่วนบนของประตูห้องนอนจะมีแผ่นไม้ขนาดย่อมแกะสลักเป็นรูปดอกไม้ที่เรียกว่าอันเป็นเครื่องรางป้องกันภูติผีปีศาจมารบกวน และซ้ายมือเป็นห้องครัว ในห้องนอนมีพื้นที่ค่อนข้างมาก เนื่องจากต้องใช้นอนรวมกันทั้งครอบครัวในห้องนอน หรือ เรือนนอน ของบ้านหลังนี้ มีหน้าต่างขนาดเล็กอยู่ ๔ บาน มีผู้ให้ความเห็นว่าที่เรือนส่วนใหญ่ของทางภาคเหนือไม่ค่อยมีหน้าต่างหรือมีก็ขนาดเล็ก อาจเป็นเพราะอากาศค่อนข้างหนาว เนื่องจากในสมัยก่อนนั้นลักษณะภูมิประเทศเต็มไปด้วยป่าไม้จึงมีการทำหน้าต่างไม่มากเพื่อเปิดรับลมแต่น้อย แต่ปัจจุบันสภาพภูมิอากาศเปลี่ยนแปลงไปมาก อากาศไม่หนาวเย็นอย่างสมัยก่อน และจะยิ่งร้อนมากขึ้นทุกวัน บ้านเรือนในปัจจุบันจึงมีหน้าต่างหลายบาน แตกต่างจากเรือนกาแลอุ้ยผัด อย่างไรก็ตามเรือนโบราณนั้นสร้างขึ้นจากภูมิปัญญาอันแยบยลของคนสมัยก่อนมีการคิดสรรไม้มิที่พิเศษทนต่อการผุกร่อนมาสร้าง ทำให้เหลือตกทอดมาสู่รุ่นลูกหลานดังเช่นเรือนหลังนี้ซึ่งแม้จะผ่านมาหลายฤดูกาลจนอายุได้เกือบศตวรรษ แต่ยังยืนหยัด ตั้งตระหนานให้คนได้เข้ามาศึกษาอยู่เสมอๆ มิได้ขาด เป็นการสั่งสมองค์ความรู้อันจะถ่ายทอดสู่คนรุ่นแล้วรุ่นเล่าไปตราบนานเท่านาน

บรรณานุกรม

ฐาปนีย์ เครือระยา. (2554). *เรือนล้านนากับวิถีชีวิต*. สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ฐาปนีย์ เครือระยา. (2558). *เรือนพื้นถิ่นล้านนา*. สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ฐาปนีย์ เครือระยา. (2565). *เรือนโบราณล้านนาในกลุ่มน้ำปิงพิพิธภัณฑ์เรือนโบราณล้านนา*

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สามารถ สิริเวชพันธุ์. (2537). *เรือนชนบท*. สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สุภาพร นาคบัลลังก์. (2549). *พิพิธภัณฑ์เรือนโบราณล้านนา*. สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.